

Onderwerp Informatienota voortgang Duurzaamheidsprogramma (1 ^e helft 2019)	
Nummer	2019/848396
Portefeuillehouder	Berkhout, R.A.H.
Programma/beleidsveld	4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling
Afdeling	ECDW
Auteur	De Ruijter, J.
Telefoonnummer	023-5113444
Email	jderuijterhaarlem.nl
Kernboodschap	Elk half jaar stelt het college de gemeenteraad op de hoogte van de voortgang van het duurzaamheidsprogramma. Deze keer staat het thema circulaire stad centraal. Op de vier waardeketens voedsel, consumptiegoederen, bouw/grond weg en waterbouw en bedrijven/maakindustrie worden concrete resultaten behaald. Haarlem heeft het thema voedselverspilling stevig op de kaart gezet en draagt daarmee bij aan de bewustwordingen onder de bewoners en ondernemers. Succesvolle projecten zijn de doggy bag in samenwerking met Haarlem Food future, het Tenminste Houdbaar Tot-diner met Haarlem Gastronomische hoofdstad en de koplopergroep circulaire restaurants. Daarnaast nemen we als gemeente ook onze eigen verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld bij inkoop, door ICT circulair in te kopen. Daarnaast wordt kort ingegaan op opvallende ontwikkelingen op de andere duurzaamheidsthema's klimaatadaptatie en energietransitie. Zo zijn er 172 duurzaamheidsscans bij detailhandel en horeca uitgevoerd die gelijk staan aan een CO2- reductie van 178 ton per jaar. En is er in het ABC Architectuurcentrum samen met Steenbreek023 een tentoonstelling georganiseerd over klimaatadaptatie. De duurzame inzet werpt zijn vruchten af. Bedrijven, bewonersinitiatieven, scholen en individuele Haarlemmers gaan voor een circulaire en duurzame stad.
Behandelveorstel voor commissie	De informatienota gaat ter kennisname naar de commissie Beheer (BAZ 2019/439737)
Relevante eerdere besluiten	Informatienota voortgang Haarlems Klimaatakkoord (2019/653546) ter kennisname in commissie Beheer van 5 september 2019. Informatienota duurzaamheidsmonitor (2018/559924) besproken in de commissie van 15 november 2018

Besluit College d.d. 29 oktober 2019	1. Het college stelt de informatienota aan de commissie vast. de secretaris, de burgemeester,
---	---

Inleiding

Haarlem werkt aan een duurzame, sociale en toekomstbestendige stad, die stappen zet richting een circulaire economie waar iedereen mee kan doen. In 2017 koos de gemeenteraad unaniem voor het versneld uitvoeren van het duurzaamheidsprogramma ([2017/93567](#)). In 2018 zijn extra middelen beschikbaar gesteld. Elk half jaar krijgt de raad een voortgangsbericht over de actuele stand van zaken van het duurzaamheidsprogramma. Dit keer ligt de nadruk op de programmaonderdelen inkoop en de inzet richting een circulaire stad. Haarlem zet in op het motto “geen afval geen uitval” op vier waardenketens¹: voedsel, consumptiegoederen, maakindustrie en bouw.

2. Kernboodschap

a. Ontwikkelingen circulaire economie

Circulaire economie waardeketen voedsel; tegengaan van voedselverspilling

De gemeente Haarlem heeft in de afgelopen periode de duurzame voedselvoorziening voor de stad stevig op de kaart gezet, met als voornaamste thema de strijd tegen voedselverspilling. Dit met succes, want verscheidene partijen in Haarlem hebben het thema opgepakt en organiseren evenementen en acties met als doel de bewustwording rondom het probleem van voedselverspilling te vergroten.

- Samen met de Rabobank en Haarlem Food Future is de doggy bag in de Haarlemse horeca geïntroduceerd. Inmiddels doen 23 restaurants mee.
- Er is een koplopergroep van Haarlemse horecagelegenheden opgericht die zich sterk wil maken voor het promoten van duurzaamheid in de voedselketen en in zetten op minder voedselverspilling, meer gescheiden afval, een gezamenlijk inzet voor minder verpakkingsmateriaal en lokale inkoop. Inmiddels zijn al 23 restaurants aangesloten.
- De Gered VoedselSchakelaar (GVS) zorgt ervoor dat het overgebleven voedsel uit winkels en op markten bij diverse sociale initiatieven in Haarlem terecht komt. De eerste pilot loopt met de Plus aan de ‘Rijksstraatweg.’ Van een groencontainer overgebleven voedsel over per dag kan ‘De Velsperpoort’ 50 maaltijden per dag koken. Bij de raadsinformatiemarkt van 12 september 2019 werden culinair hoogstaande versnaperingen geserveerd die waren bereid met voedsel dat gezien de ‘tenminste houdbaar tot’ datum op de verpakking niet meer verkocht kon worden in de supermarkt. Deze actie was een voorproefje op de Tenminste Houdbaar Tot diners die in het kader van Haarlem Gastronomische Hoofstad tijdens de week van de duurzaamheid zijn gehouden.

¹ Een waardeketen is een verzameling van activiteiten die een organisatie / bedrijf uitvoert om waarde te creëren voor haar klanten.

- Ook in de eigen bedrijfsvoering is de gemeente Haarlem actief tegen voedselverspilling. Via het Start Up In Residence programma van de MRA is in nauwe samenwerking met de afdeling Facilitaire Zaken en cateraar Appèl de afgelopen maanden door het jonge bedrijf Bestel Bewuster hard gewerkt aan een pilot om een nieuwe manier van lunchreservering voor interne vergaderingen te testen. Met de applicatie kan bijvoorbeeld laagdrempelig het aantal aanwezigen voor een vergadering worden bijgesteld.

Circulaire economie waardeketen consumptiegoederen: inzet op duurzaam textiel

Haarlem deed dit jaar voor het eerst mee aan de Dutch Sustainable Fashion Week. Tijdens deze week werd er met 30 ondernemers in Haarlem een groene textielroute georganiseerd, heeft er een paneldiscussie plaatsgevonden en heeft er een inzameling plaatsgevonden van huishoudelijk textiel op de Grote markt. Daarnaast wordt in de loop van het jaar een Fair Fashion project voor de basisscholen samen met Miss Green gestart.

Circulaire economie waardeketen consumptiegoederen - Duurzaam inkopen

Om effectiever de verschillende ambities rondom de inkoop van Haarlem te verwezenlijken is het tactisch inkoopoverleg in het leven geroepen. In het tactisch inkoopoverleg van Haarlem worden onder andere de acties voorbereid om de ambities te bereiken zoals die verwoord staan in het actieplan MVI. Met behulp van de inkoopkalender wordt geanticipeerd op aanbestedingen door een planning en prioritering te maken.

De intentieverklaring Circulair opdrachtgeverschap en Circulair Inkopen is uitgewerkt naar een Roadmap Circulair inkopen & Opdrachtgeverschap. De roadmap is een praktische handleiding waarin alle MRA-partijen terugvinden wat ze moeten doen om de inkoopambities te bereiken. Haarlem heeft een actieve rol gehad bij de creatie van deze roadmap die uiteindelijk door meer dan 90 direct betrokkenen, afkomstig uit de MRA en het bedrijfsleven, is gemaakt.

Ook wordt er in het Europese Urban Agendapartnerschap voor “Innovative and Responsible Procurement” inbreng geleverd op het vlak van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. Hieruit is voortgevloeid dat Haarlem aan het Europese inkoopproject “Make ICT Fair” deelneemt. In dit project wordt kennis op het vlak van eerlijke arbeidsomstandigheden en het voorkomen van uitputting van (zeldzame) aardmetalen en grondstoffen gedeeld met o.a. Londen, Stockholm en Barcelona. De kennis wordt direct toegepast in de aanbestedingen voor werkplekken en mobiele apparatuur door de afdeling ICT en Inkoop.

Circulaire economie waardeketen maakindustrie: Kwartiermaker gestart voor het C-District

Het C-district is een innovatiehub in de Waarderpolder. Het doel van het C-district is om de overgang naar een circulaire stad te versnellen en zichtbaar te maken voor de bedrijven en bewoners van Haarlem. Het grondstoffencollectief “ENZ” maakt er onderdeel van uit, net als de in ontwikkeling zijnde Circulair Hotspot en het Bouwlab, een ‘field lab’ voor circulair bouwen dat recent een subsidie van 1,2 miljoen van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling heeft gekregen. Er wordt veel kennis samengebracht, samenwerkingen worden gestart en nieuwe producten worden ontwikkeld. Om deze ontwikkelingen voor Haarlem in gang te zetten is vanuit de gemeente een kwartiermaker gefinancierd en deze is op 1 oktober jl. aan de slag gegaan.

Circulaire economie maakindustrie: Grondstoffen hub MAAK terrein / 't Vuilrak

Grondstoffencollectief "ENZ" heeft een opstartbijdrage ontvangen vanuit de gelden voor Participatie en Leefbaarheid. De Hub gaat reststromen bewerken zodat deze opnieuw inzetbaar zijn in de economische keten. Bij het eerste project gaat het hierbij om grondplaten die vrijkomen bij de revisie van treinen van de NS. "ENZ" werkt samen met Paswerk om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een plek te geven. Ook wordt gepraat met bouwbedrijven om te kijken of er opleidingstrajecten binnen "ENZ" kunnen worden gestart.

Circulaire economie waardeketen bouw: gronduitgifte in de Waarderpolder

Haarlem is ver met het opstellen van circulaire voorwaarden bij de uitgifte van kavels. Er is een onderzoek gestart naar de ontwikkeling van de Waarderpolder tot een duurzaam en toonaangevend bedrijventerrein. De uitkomsten van dit onderzoek vormen de basis van een nieuw convenant Waarderpolder in 2020. Daarnaast is de Waarderpolder is genomineerd voor de prijs Beste Circulaire Werklocatie van Nederland.

Circulaire economie waardeketen bouw: Duurzaam GWW wordt steeds breder toegepast

Vanuit Duurzaam Grond, Weg en Waterbouw (GWW) zijn er negen adviezen voor duurzame alternatieven gegeven aan projecten in de initiatieffase. Voor projecten in GWW wordt het opleveren van een materialendossier verplicht, dit wordt bijgehouden in een materialenpaspoort. In 2019 is er ook opdracht gegeven voor het uitvoeren van het onderzoek naar total cost of ownership bij circulaire investeringen. Dit betekent dat er wordt gekeken op welke manier de nu gescheiden budgetten voor aanleg en onderhoud bij elkaar kunnen worden gebracht. Het is namelijk niet eenvoudig om winst bij het beheer en onderhoud (of in een tweede levenscyclus) te vertalen naar een benodigde hogere investering in de aanleg.

Circulaire economie: Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA)

De maatregelen, die in het kader van SPA worden genomen, werpen hun vruchten af. Deze maatregelen bestaan in hoofdlijnen uit het sterk verhogen van het voorzieningenniveau om afval gescheiden te kunnen inleveren en het geleidelijk verlagen van voorzieningen voor restafval. Flankerend worden de Haarlemmers geïnformeerd, gestimuleerd en ondersteund door afvalcoaches, adoptanten, handhavers en de bijbehorende communicatie campagne. We richten ons in eerste instantie alleen op bron- en nascheiding.

De afvalscheiding neemt in 2019 verder toe tot ca. 48% (37% in 2015) en het restafval zal dit jaar verder afnemen tot ca. 225 kg per inwoner per jaar (278 kg in 2015), dit ondanks een bij de verwachting achterblijvende nascheiding. In 36% van de stad zijn de SPA-maatregelen ingevoerd (bij laag- en hoogbouw). Daarnaast zijn inmiddels alle 30.000 duocontainers in de stad uitgezet bij de daarvoor geschikte laagbouwwoonings. Afvalscheiding bij hoogbouw is een uitdaging maar gaat steeds beter.

Vanaf september is het vervolg gestart van de communicatiecampagne "Wij Haarlemmers scheiden ons afval" met "Samen scheiden werkt". Er zijn korte filmpjes gemaakt om via social media tips en weetjes over afval scheiden te verspreiden.

b. Ontwikkelingen op andere duurzaamheidsthema's

In Living labs werkt Haarlem aan de vormgeving van een emissievrije zone

Haarlem heeft de Green Deal Zero Emissie Stadslogistiek (GD ZES) getekend (2015/403426). Dit wordt zichtbaar in de stad, bijvoorbeeld door in het centrum een emissievrije zone in te richten.

Naast deze maatregelen wordt in zogeheten 'Living Labs' geëxperimenteerd hoe de emissievrije zone het best kan worden gerealiseerd. Er zijn twaalf nogal uiteenlopende Living Labs. Zo is:

- een plan uitgewerkt voor de realisatie van een waterstof vulpunt in de Waarderpolder en subsidie bij het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat aangevraagd,
- is de pilot 'Verduurzamen inzameling bedrijfsafval (Green Collecting)' geëvalueerd en succesvol bevonden en structureel gemaakt voor de Haarlemse binnenstad,
- wordt gewerkt aan een pilot voor de plaatsing van zes Postpakket Bestelautomaten in Haarlem – Noord en op het station in samenwerking met PostNL,
- de potentie van stadslogistiek over water is onderzocht. Dit is een van de afspraken uit het Haarlems klimaatakkoord. De resultaten zijn positief en voorbereidingen worden getroffen om de businesscase verder te onderzoeken.

Haarlems Klimaatakkoord

Het Haarlems Klimaatakkoord heeft drie centrale thema's; energietransitie, circulaire economie en klimaatbestendig. Afspraken tussen duurzame initiatieven, bedrijven, organisaties en andere partners komen samen in het Haarlems Klimaatakkoord. Het is een groeiakkoord. Op 8 maart 2019 werden de eerste deals ondertekend, www.haarlem.nl/haarlems-klimaatakkoord. Constant worden er nu gesprekken gevoerd met verschillende sectoren, elk met hun specifieke uitdagingen. Het gaat dan over zorg- en kennisinstellingen, horeca- en transportbedrijven en het verduurzamen van de Haarlemse evenementen. Het komende half jaar wordt ook actief het gesprek aangegaan met sociaal maatschappelijke organisaties, zoals sportverenigingen en culturele en levensbeschouwelijke instellingen. Op 18 november 2019 vindt er een initiatievencafé plaats rondom de thema's van het Haarlems Klimaatakkoord.

Energietransitie: Financieringsconstructies

De gemeente stelt diverse financieringsconstructies beschikbaar om bewoners te stimuleren en faciliteren om duurzaamheidsmaatregelen te nemen. Steeds meer Haarlemmers weten hun weg te vinden naar de duurzaamheidslening. Daarom heeft de gemeenteraad in september het bestedingsplafond van de lening verruimd van €2.000.000,- naar €4.000.000,-. De verwachting is dat met deze leningsfaciliteit dit jaar circa 100 leningen worden aangegaan voor ongeveer 850.000 euro. Daarnaast stelt de gemeente sinds februari 2019 subsidie beschikbaar aan pioniers die hun woning aardgasvrij maken. Ondertussen hebben bijna 40 koplopers een toekenning gehad vanuit deze regeling met een gemiddelde subsidie van 2.000 euro. Als deze trend zich doorzet kunnen nog 200 huishoudens gebruik maken van deze regeling. We willen dat alle Haarlemmers mee kunnen doen in de energietransitie, betaalbaarheid is hiervoor een belangrijke randvoorwaarde. In december komt het thema daarom in de commissie beheer aan de orde, via de nota Betaalbaarheid.

Energietransitie: Regionale samenwerking

In de regio IJmond/Zuid-Kennemerland wordt intensief samengewerkt op de energietransitie via het regionaal energiebesparingsprogramma particulieren (REP). De VvE bijeenkomst was drukbezocht met 80 deelnemers die samen 3500 wooneenheden vertegenwoordigden. Ook de collectieve inkoopactie van zonnepanelen kon op grote belangstelling rekenen. In totaal zijn ruim 160 belangstellenden op de informatieavond afgekomen. De actie is nog niet afgesloten, maar de eerste panelen worden al geplaatst. Beide activiteiten zijn georganiseerd door de ondernemers van de Huizenaanpak. Via het regionale woonprogramma (RAP) wordt dit stookseizoen, op regionale schaal,

een vervolg gegeven aan de energiecoaches. Zij helpen bewoners met kleinschalige energiebesparende maatregelen zoals het plaatsen van tocht strips en waterbesparende douchekop. Naast deze concrete projecten werkt Haarlem ook met deze buurgemeenten samen op de Regionale Energiestrategie (RES), een opgave vanuit het nationaal klimaatakkoord. Overheden en belanghebbenden werken samen aan de ruimtelijke inpassing van de duurzame energiebronnen en de daarvoor benodigde infrastructuur. Een concept RES wordt in juni 2020 opgeleverd.

Duurzaamheidsscans, 172 scans uitgevoerd in horeca en detailhandel

Als vervolg op de 100 horecascans worden nu ook scans bij detailhandel gedaan. Ondernemers worden op weg geholpen om duurzame maatregelen te nemen. De horecascans zijn uitgevoerd in 2018 en hebben één jaar begeleiding gehad. Inmiddels hebben 58 ondernemers duurzame maatregelen genomen ter waarde van 100.000 euro, die gelijk staan aan een CO₂-reductie van 178 ton per jaar. In 2019 hebben al 72 ondernemers uit de detailhandel duurzaamheidsscans laten uitvoeren.

Verduurzaming gemeentelijk vastgoed

De Brink Groep doet de inventarisatie van de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Dit levert per gebouw een energielabel en een energieprestatieadvies op en de maatwerkadviezen. Bij de inventarisatie ligt de prioriteit bij de strategische panden van de gemeente. In 2019 is begonnen met het inventariseren van de strategische panden, de rapportages hiervan worden eind 2019 verwacht. In 2020 wordt de inventarisatie verbreed door ook de niet strategische panden in kaart te brengen. Tot slot worden de maatregelen toegevoegd aan de bestaande MJOP (MeerJarenOnderhoudsPlanning) van de objecten. Zo ontstaat er een DMJOP (Duurzaam MeerJarenOnderhoudsPlanning).

Bewustwording blijft noodzakelijk

We vragen veel van onze inwoners, bijvoorbeeld aan huiseigenaren om flink te investeren. Ook alle andere thema's vragen de nodige gedragsverandering van de Haarlemmers en ondernemers. Daarom is frequente en intensieve communicatie belangrijk; met de campagne 'Haarlem wordt steeds gasvrij' en met de Groene Mug. Met het festival Mugfeest brachten we 'duurzaam doen' dichtbij de Haarlemmers.

Klimaatadaptatie en Steenbreek

Het ABC Architectuurcentrum richtte samen met de gemeente (en Steenbreek023) een tentoonstelling in rondom het thema klimaatadaptatie. Hier werd de bezoeker meegenomen in wat het voor een stad betekent wanneer het droger en heter wordt en het vaker heviger gaat regenen. De tentoonstelling liet zien hoe verschillende overheden zich hierop voorbereiden maar ook wat bewoners zelf kunnen doen aan klimaatbestendigheid in en om het huis. Met Steenbreek023 wordt deze bewustwording al enkele jaren verspreid in de stad. Dit jaar heeft de projectgroep op zes evenementen gestaan en drie bewonersinitiatieven ondersteund. Daarnaast is er tijdens de NME voorjaarsmarkt voor het eerst een tegelinzameling gehouden, waarbij bezoekers tegels konden inleveren in ruil voor op de Kweektuin gekweekte plantjes.

Duurzame educatie: het aanbod wordt verdiept en verbreed

De jeugd heeft de toekomst. In 2019 zijn op veel Haarlemse scholen (primair en voortgezet onderwijs) duurzaamheidslessen en projecten uitgevoerd. In totaal deden 6500 leerlingen hier actief

aan mee. Met het Lyceum Sancta Maria is een leerlijn rond circulaire economie opgezet en het is de bedoeling deze leerlijn ook aan andere scholen in het voortgezet onderwijs te gaan aanbieden. Het educatieve aanbod rond het thema duurzaamheid wordt verder verdiept. Haarlemse leerkrachten krijgen in november tijdens een NME-Inspiratiecafé 'Klimaat' de doorlopende leerlijn klimaat gepresenteerd. Met de lesideeën, gastlessen en de workshops die in de leerlijn zijn opgenomen worden de Haarlemse leerkrachten in het primair onderwijs in staat gesteld om thema's als klimaatverandering en klimaatbestendigheid te behandelen tijdens hun lessen.

Innovatiecafés: voor ondernemers door ondernemers

De Innovatiecafé's zijn een initiatief van de gemeente Haarlem, samen met Hogeschool InHolland, Rabobank en Sociëteit Vereniging. Doel van deze bijeenkomsten is om innovatieve ondernemers aan elkaar voor te stellen en elkaar te inspireren. Thema's als duurzame innovatie en circulaire economie spelen daarbij een voorname rol. In december 2019 vindt alweer de vierde editie plaats.

3. Consequenties

Alle acties dragen bij aan een duurzame, sociale en toekomstbestendige stad. De duurzame inzet werpt zijn vruchten af. Toekomstige afspraken krijgen een plek binnen het Haarlams klimaatakkoord en geven op deze manier het goede voorbeeld aan andere Haarlammers.

Monitoring op circulaire activiteiten

Diverse meetmethoden brengen de resultaten van de inspanningen in beeld.

- Via het Ondernemerspanel is nagegaan hoeveel bedrijven circulair werken. Daaruit blijkt dat een ruime meerderheid van de ondernemers (74%) bekend is met het begrip circulaire economie. Circulaire economie heeft volgens veel ondernemers vooral te maken met hergebruik van grondstoffen. Het grootste gedeelte van de ondernemers doet op een bepaalde manier aan circulair ondernemen, met name in de vorm van verminderen van grondstof- en energiegebruik of door zo volledig mogelijk afval en grondstoffen proberen te hergebruiken.
- SPA heeft zijn eigen meetmethodiek en daaruit blijkt dat SPA-maatregelen hun vruchten afwerpen.
- Via samenwerking in de MRA wordt een gedetailleerd beeld geschetst van de mate van circulariteit per gemeente. Daarvoor is een (landelijk) kader ontwikkeld, dat momenteel met gegevens wordt gevuld en begin 2020 beschikbaar is.

4. Vervolg

- Halfjaarlijks informeren we met deze informatienota over de voortgang van het duurzaamheidsprogramma. De voortgangsrapportage in het voorjaar 2020 wordt gecombineerd met de duurzaamheidsmonitor over de energietransitie.
- Meer weten? U wordt maandelijks op de hoogte gesteld via de Groene Mug Nieuwsbrief over actuele thema's.

5. Bijlage

Bijlage 1: Programma Haarlem Circulair 2040